

СУЇЦИДАЛЬНІ ЗАПИСКИ: ФІЛОСОФІЯ МОВИ Й ЖИТТЯ

*Осетрова О. О., Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара*

У своїй переважній більшості записки окреслюють суїцидальні мотиви і причини, що є надзвичайно важливим при вивченні природи феномена суїциду, оскільки суїцидальна проблематика залишається надзвичайно актуальною і на сьогоднішній день: байдуже ставлення сучасного технократичного суспільства до смерті та до життя визначає й відношення людини до самогубства, що, між іншим, може бути зумовлено зовнішнім і внутрішнім вакуумом, самотністю. Затакого стану речей суїцидальні записки виступають однією з останніх можливостей контакту людини з Іншими. Суїцидальні записки відображають важливий компонент суїцидальної свідомості.

Представник феноменологічного напрямку у суїцидології, провідний американський суїцидолог, перший у світі професор Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі за спеціальністю «танатологія» Е. С. Шнейдман безпосередньо звернувся до дослідження проблеми самогубства та зацікавився людьми з суїцидальними тенденціями після того, як ознайомився з

суїцидальними записками, різними за об'ємом, але східними за змістом (до речі, слід відзначити, що в середньому суїцидальну записку залишає кожний шостий суїцидент).

На основі аналізу суїцидальних записок Е. Шнейдман разом з Н. Фарбероу, який, у свою чергу, запропонував концепцію саморуйнівної поведінки людини, розробили метод психологічної аутопсії, що дозволив їм виділити наступні три типи суїцидів:

1) еготичні (виступають наслідком домінуючого внутрішнього конфлікту, що розгортається між частинами Я на тлі зовнішніх обставин);

2) діадичні (чиняться внаслідок нереалізованих потреб і бажань, націлених на Іншого; навідміну від першого типу тут домінують зовнішні чинники);

3) агенеративні (переслідують бажання зникнути у зв'язку з утратою почуття приналежності до людства, покоління).

Значення дослідження передсмертних записок суїцидентів, за Е. С. Шнейдманом, полягає в тому, що вони змушують задуматися над питаннями: «Що таке самогубство?», «Як можна його зрозуміти та зашкодити йому?» тощо. Більш того, записки містять елементи відповідей на зазначені й близькі до них запитання, пов'язані безпосередньо з проблематикою сенсу життя.

Більша частина суїцидальних записок свідчить про пережиті страждання і той душевний біль, котрий привів людину до самогубства. Е. С. Шнейдман прийшов до висновку, що основним мотивом самогубства виступає нестерпний метабіль, чи психічний (душевний) біль (psychache), який відрізняється від тілесного (фізичного) болю й супроводжується душевним збентеженням, стражданням, мукою, тугою. Джерелом душевного болю може служити провина, сором, самотність, горе, сум, страх смерті.

Е. С. Шнейдман указав, що в цілому суїцидальний акт являє собою одночасно втечу від цього болю й наближення до спокою неістоти, в якому буде припинене люте страждання. Іншими словами, оскільки людина завжди перебуває всередині ситуації, то шляхом самогубства-втечі вона вилучає своє життя з ситуації, що стала для неї нестерпною. Це означає, з точки зору дослідника, що самогубство – драма, яка розгортається в людській душі. Розв'язання цієї життєвої драми є логічним, вважає суїцидолог, та обумовленим особливостями характерів суїцидентів.

Наведені дослідником тексти передсмертних записок дійсно дозволяють зробити висновок, згідно з яким самогубство виступає результатом внутрішнього діалогу, в процесі якого свідомість аналізує всі можливі варіанти переборення нестерпного болю, відчаю, порожнечі, зупиняючись на суїцидальному рішенні як єдиному способі припинення безперервного потоку усвідомлення болю, що сповнив собою все життя людини, котра під його впливом не бачить жодної онтологічної перспективи для себе.

Так, не всі суїциденти залишають передсмертні записки. Однак, як правило, останні свідчать про виношування плану самогубства, що виключає спонтанність при його втіленні на практиці. При цьому вчасне розпізнання такої підготовчої роботи й надання певної допомоги, вчасне налагодження комунікативного контакту може врятувати людині життя.

Як правило, суїциденти послідовні й вірні собі. Головне ж, незважаючи на послідовність, суїцидентам (як і всім людям) притаманна здатність до змін. Факти безглузвих смертей мають місце у житті, однак не буває немотивованих самогубств. Вчасно ж висвітлений мотив може бути усуненим чи, принаймні, таким, що втратить свою болісну гостроту. І тоді людина може бути врятована, а «війна із самою собою» завершиться перемогою здорового глузду. Результатом же зазначеної перемоги стане ствердження цінності життя.